

Hack & Leak EMA ondermijnt vertrouwen Nederlanders in vaccins voorsnag niet

Op 9 december 2020 berichtte het European Medicines Agency (EMA), gevestigd in Amsterdam, dat de organisatie slachtoffer was van een cyberaanval.¹ In de weken erna liet het EMA weten dat er documenten van derde partijen buitgemaakt waren die met name zagen op COVID-19 medicijnen en vaccins. Op 12 januari 2021 meldde het agentschap dat er enkele van de ontvreemde documenten op het internet waren gelekt. Drie dagen later berichtte het EMA dat het daarbij onder andere ging om interne en vertrouwelijke e-mail-correspondentie van november 2020 over het evaluatieproces van COVID-19 vaccins. Het EMA stelde dat een deel van de correspondentie was gemanipuleerd 'op een wijze die het vertrouwen in vaccins kan ondermijnen'.² Op 25 januari voegde het EMA toe dat niet alle documenten in integrale, originele vorm waren gepubliceerd: 'Whilst individual emails are authentic, data from different users were selected and aggregated, screenshots from multiple folders and mailboxes have been created and additional titles were added'. Het politieonderzoek naar de hack loopt nog.

De berichten over het lek en de gepubliceerde documenten hebben in Nederland de media gehaald maar niet tot grote ophef geleid. In kringen van complotdenkers, virus sceptici en -activisten zijn de berichten over de hack veelvuldig gedeeld zonder dat daarbij de buitgemaakte documenten werden gevoegd.³ In de mediaberichtgeving wordt gespeculeerd over de dader. Gesuggereerd wordt dat er een statelijke actor in het geding is, waarbij wordt gewezen naar Rusland omdat de documenten op onder andere Engelstalige Russische website RuTor werden gepubliceerd.⁴

Het journalistieke platform 'Follow the Money' (FTM) gaf op 22 januari meer details over de inhoud van de gelekte documenten.⁵ Zo'n 20 stukken, ongeveer 900 pagina's in totaal, zijn gepubliceerd: e-mailberichten van het hoogste management van de EMA, vertrouwelijke rapporten van wetenschappelijke medewerkers en presentaties Van Pfizer/BioNTech. De stukken gaan over de toelating van het coronavaccin en stammen uit de tweede helft van november 2020. De stukken zouden aantonen dat EMA-medewerkers in die periode nog vragen hadden over het vaccin en dat de EMA grote druk van de Europese Commissie ervaren zou hebben om het vaccin zo snel mogelijk goed te keuren. Uit de gelekte documenten valt volgens FTM niet op te maken of vragen onbeantwoord zijn gebleven of dat de vermeende druk van de Commissie invloed heeft gehad op de duur van het goedkeuringsproces. Het journalistieke platform is kritisch op de persafdeling van EMA. Die zou terughoudend en niet consistent hebben gereageerd op vragen van journalisten over de wijze waarop de documenten zijn gemanipuleerd. Het EMA zou, verwijzend naar het politieonderzoek, geweigerd hebben bewijzen voor de manipulatie te overleggen.

Commentaar analist

Wie zit er achter de hack bij het EMA? Deze vraag is niet met zekerheid te beantwoorden. Mogelijk zal dit uit het nog lopende politieonderzoek blijken. Als het inderdaad gaat om manipulatie, lijkt het voor de hand te liggen dat het doel van deze hack & leak operatie was het in diskrediet brengen van de EMA en de vaccins en medicijnen waarover het oordeelt. Direct geldelijk gewin lijkt daarmee niet, of niet alleen, het doel van de

¹ <https://www.ema.europa.eu/en/news/cyberattack-european-medicines-agency>.

² <https://www.ema.europa.eu/en/news/cyberattack-ema-update-5>.

³ Zie 'Weekbericht Internetmonitoring', NCTV, 03-2021.

⁴ 'Ce que disent les documents sur les vaccins anti-Covid-19 volés à l'Agence européenne des médicaments', Le Monde, 16 januari 2020.

https://www.lemonde.fr/planete/article/2021/01/16/vaccins-ce-que-disent-les-documents-voles-a-l-agence-europeenne-des-medicaments_6066502_3244.html.

⁵ 'Gelekte documenten: Brussel zette medicijnagentschap onder druk bij beoordeling Pfizer-medicijn', Follow the Money, 22 januari 2021.

dader. Het in diskrediet brengen van autoriteiten en het ondermijnen van vertrouwen van burgers in autoriteiten is een werkwijze die past bij statelijke actoren.

5.1.2a

5.1.2a

De hack & leak operatie gericht op het Europese instituut dat de cruciale rol van goedkeuring van de vaccins heeft, zou potentieel het vertrouwen van burgers in die vaccins ernstig kunnen schaden. In Nederland lijkt hiervan vooralsnog geen sprake. Binnen de eigen echokamer van complotdenkers, virusseptici en –activisten werden berichten over de vermeende druk van de Europese commissie gretig gedeeld, maar ze hebben daar inmiddels al weer ruimte moeten maken voor andere narratieven. Buiten deze kringen is er nauwelijks aandacht geweest voor de kwestie, ook niet na de FTM-publicatie. Het vertrouwen-ondergravende betoog van vaccintwijfelaars en van eventuele statelijke actoren lijkt op dit moment sowieso weinig grip te hebben op de Nederlandse bevolking. Recent onderzoek toont aan dat de vaccinatiebereidheid in Nederland juist toeneemt.⁹

Toch is het te vroeg om te stellen dat de EMA hack & leak geen effect heeft gehad op een Nederland publiek. Mogelijk komen de hackers binnenkort met meer al dan niet gemanipuleerde 'onthullingen'; slechts een deel van de ontvreemde documenten is immers gepubliceerd.

⁶ Kwalificatie van Follow the Money.

⁷ Zie de uitzending van Nieuwsuur van 27 januari 2021, waar twee experts verbonden aan Clingendael (Ties Dams en Isa Yusibov) ingaan op dit aspect.

⁸ 5.1.2e, 5.1.2e touts coronavirus cooperation as China persists with vaccine disinformation push', CNN, 26 januari 2021. <https://edition.cnn.com/2021/01/26/asia/xi-jinping-china-vaccine-intl-hnk/index.html>; Huizhong Wu, AP, China pushes conspiracy theories on COVID origin, vaccines; 25 januari 2021. <https://apnews.com/article/china-coronavirus-origin-65c6958bb2d8d22d811bb3d0c90f7418>.

⁹ 'Hoop en vertrouwen duwen vaccinatiebereidheid corona verder omhoog', 21 januari 2021. www.uva.nl en 'Vaccinatiebereidheid', www.rivm.nl.

Eerdere ervaringen met hack & leak acties leren dat het 'leken' vaak op een strategisch moment wordt getimed om de impact te vergroten. Verwacht wordt dat het EMA op zeer korte termijn het AstraZeneca vaccin goedkeurt. Dat zou voor kwaadwillenden een perfecte gelegenheid zijn om opnieuw desinformatie te verspreiden met gestolen EMA-documenten.